

М. П. Брус (м. Івано-Франківськ)

**Синонімія загальних жіночих особових номінацій
староукраїнської мови XVI–XVII ст.**

Важливим типом семантичних зв'язків у межах категорії особових фемінітивів є синонімічні відношення, які відображають особливості лексичної синонімії жіночих назв. Вони визначаються як зв'язки між тотожними або близькими за семантикою словами однієї частиномовної належності [1, 446–447]. Невід'ємним складовим компонентом лексичної синонімії особових фемінітивів є словотвірні синоніми. Словотвірні синоніми – це тотожні або близькі за значенням одноосновні різноформантні номінації, які виступають одночасно явищем словотвірної і лексичної синонімії [2, 164]. Включення словотвірних синонімів до складу лексичних зумовлене тим, що словотвірні синоніми, будучи самостійними словами, ототожнюються або зближуються за семантикою, як і лексичні різноосновні синоніми.

Водночас словотвірні синоніми характеризуються помітною відмінністю від власне лексичних синонімів. Різниця між ними полягає в тому, що словотвірні синоніми відзначаються однаковими словотворчими основами і різними дериваційними афіксами, а лексичні синоніми – неоднорідними словотворчими елементами (основами і формантами) [3, 22]. Основою співставлення словотвірних синонімів є семантика мотивуючої основи. Ототожненню або зближенню їх за значенням сприяють диференційні смислові елементи, які привносяться в семантику похідних синонімічними дериваційними формантами. Словотвірну синонімію репрезентують слова, які відносяться до різних словотвірних типів, неоднакових способів словотворення. Основою зіставлення лексичних синонімів є спільне значення, а ототожнення чи зближення їх забезпечується неоднаковістю основ та одно-, різнотипністю формантів.

Відношення синонімічності між фемінітивами встановлюється на основі їх семантичної структури, оскільки вона є підґрунтям для співставлення і

розрізнення номінацій. При збігові семантичної структури жіночі назви розглядаються як повні синоніми, а у випадку незначного розходження за значенням – як часткові синоніми. Абсолютними синонімами виступають тотожні за семантикою слова, які можуть розрізнятися за сферою використання, частотою вживання, часом виникнення, походженням. Часткові синоніми являють собою близькі за семантикою спільноосновні і різноосновні фемінітиви, які можуть віддалятися один від одного за тими ж ознаками, що й повні синоніми, але найважливіші відмінності між ними існують у семантичному плані.

Структурним типом відображення синонімічних зв'язків між особовими фемінітивами є синонімічні ряди. Серед загальних жіночих особових номінацій відзначені синонімічні ряди з кількісним складом від двох до тридцяти шести компонентів.

У межах синонімічних рядів першочергове місце відводиться опорному слову, домінанті ряду, якою виступає лексема, що виражає основний зміст, загальний для всіх синонімів ряду, при цьому в найбільш об'єктивній і найменш емоційній формі, виявляє різні відтінки між компонентами ряду [4, 131]. Синонімізація жіночих найменувань здійснюється на рівні окремих лексико-семантичних варіантів, а не лексико-семантичної структури номінацій в цілому.

Синонімічні ряди особових фемінітивів неоднакові за семантичною структурою компонентів. Більшість їх складається з моносемантичних номінацій. Чимало синонімічних рядів утворюється з однозначних та однієї або кількох багатозначних слів, чи лише з полісемантичних номінацій. Багатозначні особові фемінітиви відзначаються різними особливостями синонімізації. Деякі з них синонімізуються одним значенням (прямим або похідним), а інші – кількома, входячи відповідно до одного або до багатьох синонімічних рядів. Таким чином, багатозначні особові фемінітиви пов'язуються з

моносемантичними компонентами ряду або між собою одним із лексико-семантичних варіантів, яке займає різне місце у їх семантичних структурах.

Поширеним структурним типом синонімічних відношень між жіночими назвами є двочленні утворення – синонімічні пари. Двокомпонентні синонімічні ряди складаються здебільшого з моносемантичних слів.

Частина двочлених синонімічних рядів особових фемінітивів утворюється з спільноосновних і різноосновних однозначних номінацій. Абсолютні спільноосновні синоніми являють собою пари *прабаба - прабабка, болгариня - болгарка, католика - католичка* тощо, а різноосновні – ряди *євреанка - жидовка, банитка “вигнанка”*[5, 2, 16] - *изгнатє(л)ниця “прогнателька”*[6, 219], *деверая - ятровка* тощо, пор.: имала *прѣбаба* их ѡлена внѣка (К.ССУМ), Дїѣдѣ...не можете поєти, вѣ бракѣ *прабабку* (К.ІСТ); Пятая (жена Володимера) *болгариня* (К.ІСТ), Борис и Глѣбѣ...родилися...от *болгарки* (ІСТ, 119); безъ жадного нарушиня *католика* Екклісія заховывала (К.ІСТ), абы *католичкою* знову не остала (АрхЮЗР, 8, III, 619-620); Не сѣть *євреанки* *ѡко* єгвптанки жоны (К.ССУМ), Сребро моє...у *жидо(в)ки* городе(л)ское (ВГ, 164); *банитѣки* поведства пна Ивана Ко(р)дыша (ССУМ, 2, 16), *expultrix, изгнатє(л)ниця* (ЛСК, 189); *Ѥдовѣ* Дегтевой и *деверой*...сѣножати...ставѣ мой залиль (AS, VI, 83), речи...покрѣдены...у подданныхъ...*ятровки* моеє (АрхЮЗР, 6, I, 61).

Незважаючи на семантичну тотожність однозначних номінацій, між компонентами двочлених рядів простежуються функціонально-стилістичні відмінності. Так, у вказаних синонімічних парах слова *прабаба, прабабка, болгарка, католичка, євреянка, жидовка, банитка, ятровка* вживаються у народнорозмовному мовленні, а назви *болгариня, католика, изгнатє(л)ниця* характерні для книжного стилю. Компоненти двослівних рядів абсолютних однозначних синонімів можуть розрізнятися ще за походженням. Напр., у розглянутих синонімічних парах слова *католичка, католика, євреянка* мотивуються грецькими основами *католик, єврей*, назви *болгариня* і *болгарка* – тюркською основою *болгарин*, слово *жидовка* – італійською назвою *жид* [7, II,

210, 6; I, 187; II, 53], лексема *банитка* – старопольською основою *банить* [5, 2, 16]. Інші фемінитиви питома українські.

Значна кількість синонімічних пар сформувалася з близьких за семантикою однозначних номінацій: *храните(л)ница* “ізбавителька, рятівниця” [6, 557] - *приємниця* “переховниця” [6, 510], *побѣдите(л)ница* “переможниця” [6, 647] - *укротите(л)ница* “переможниця, освоїтелька” [6, 186], *неприятелка* – *врагиня*, *жителка* - *обивателка*, *мученица* - *великомученица*, *руска* - *русенька*, *теща* - *тещeyка*, пор.: *seguatrix*, *храните(л)ница* (ЛСК, 370), *receptrix*, *приємниця* (ЛСК, 346); *victrix*, *побѣдите(л)ница* (ЛСК, 412), *domitrix*, *укротите(л)ница* (ЛСК, 170); Не радуйся зь мене, *неприятелко* моя (К.ІСТ), Не радуйся о мнѣ *врагини* моя (ІСТ, 326); *скаржилас...обивателка* Баришполская (К.ІСТ), *Тестаментъ...жителки* Рибчанское (ІСТ, 931); *Ста▲ мчница* Агні▲ (КРІГ, 61), до стой *великомученици* Варвары мовить (КРІГ, 422); коли трафитя *Руска* богатая (К.ІСТ), Ой, я, ляшенько, а ти *русенька* (ВЧ, УП II, 364); за прозбою *тещи* моєє Олены (ДМВН, 219), Все то для свеї *тещeyки* (ВК, УП II, 377).

Між компонентами двослівних рядів часткових синонімів спостерігаються відмінності у значенневому плані. Одні члени таких синонімічних пар виражають загальний зміст рядів і виступають опорними словами, а інші, співвідносні з ними за значенням номінації, характеризуються складнішою семантичною структурою. Так, у зазначених синонімічних рядах домінантами виступають слова *храните(л)ница*, *побѣдите(л)ница*, *жителка*, *мученица*, *руска*, *теща*, з якими пов’язуються за значенням семантично складніші слова, відповідно лексеми *приємниця* з семою “переховування”, *укротите(л)ница* з семою “підкоряти”, *обивателка* з семою “корінна жителька”, *великомученица* з семою “сильна мука”, *русенька* і *тещeyка* із здрібніло-пестливим відтінком. Компоненти двочленних рядів з близькими за значенням моносемантичними словами можуть розмежовуватися за функціонально-стилістичними особливостями. Напр., у синонімічній парі *неприятелка* - *врагиня* перше слово відноситься до розмовного стилю, а друге – до книжного. Номінації

двочленних рядів часткових синонімів навідміну від компонентів двочленних рядів абсолютних синонімів здебільшого питома українські, лише деякі з них іншомовні, напр., фемінітиви *вragиня* і *хранитє(л)ниця* походять від старослов'янських слів *вragъ* і *хранити* [7, I, 352; IV, 273].

Серед синонімічних пар жіночих номінацій виділяється кілька рядів, які складаються з полісемантичних фемінітивів. Лексико-семантичні відношення між членами таких синонімічних рядів визначаються обсягом семантичної структури багатозначних слів, місцем і роллю лексико-семантичних варіантів у їх семантичних структурах. Напр., у парі *баба* - *бабка* слово *баба* синонімізується значеннями “мати батька або матері”, “стара віком жінка”, “повитуха” з відповідними значеннями слова *бабка* “мати батька або матері”, “стара віком жінка”, “повитуха”. У зв'язку з полісинонімічністю вказаних слів, пару *баба* - *бабка* можна розглядати як три синонімічні ряди, у першому з яких слова будуть співвідноситися за значенням “мати батька або матері”, у другому – за значенням “стара віком жінка”, а в третьому – за значенням “повитуха”, пор.: была *баба* ихъ, ма(т)ка ѿ(т)ца ихъ (ССУМ, 2, 3), *бабка* великого князя Володимира (ССУМ, 2, 5); Взѣлисмо ѿ(т) *бабы* злоты(х) (ССУМ, 2, 3), *anicula*, *бабка* (ССУМ, 2, 5), Если бы *баба* вѣдаючи же дитѣ можетъ дочекати свщеника сама крестила (ССУМ, 2, 4), Химка Семениха...Мартишиной дитинѣ *бабкою* була (ІСТ, 45). Більш поширені двочленні ряди, в яких один з компонентів є однозначним, а інший – багатозначним. Напр., у синонімічній парі *неволниця* - *пленниця* слово *неволниця* багатозначне, яке синонімізується прямим значенням “жінка, яка позбавлена волі” з моносемантичним словом *пленниця*, пор.: обачила...у Косове *неволницю* (АрхЮЗР, 8, III, 135), Оголимъ седмъ *плениць* волосовъ (К.ІСТ).

Серед особових фемінітивів наявна частина синонімічних рядів, які складаються з трьох і більше номінацій. У багатокомпонентних синонімічних рядах відображаються різні комбінації семантичних, функціонально-стилістичних та інших зв'язків, які існують між словами двочленних рядів.

Багатокомпонентні синонімічні ряди складаються переважно з моносемантичних номінацій. З урахуванням типу синонімічних зв'язків між компонентами вони поділяються на ряди з частковими, абсолютними або одночасно повними і частковими синонімами.

Непродуктивні синонімічні ряди з відношенням часткової синонімії між компонентами. Воно властиве лише тричленному синонімічному ряду *извѣститє(л)ница* “та, яка узагальнює, висловлює” - *сказатє(л)ница* “та, яка щось розвіює” – *поноситє(л)ница* “та, яка робить візити, вимовляє щось комусь” [8, II, 338, 440, 448]. Між словами цього ряду спостерігаються лексико-семантичні відмінності. Лексема *извѣститє(л)ница* має сему “підсумовування”, назва *сказатє(л)ница* – сему “роз’яснювання”, а слово *поноситє(л)ница* – сему “робити візити”: *enuntiatrix*, *извѣститє(л)ница* (ЛСК, 180), *explicatrix*, *сказатє(л)ница* (ЛСК, 190), *exprobratrix*, *поноситє(л)ница* (ЛСК, 190). Компоненти вказаного ряду питома українські і характерні для книжного стилю.

Малопоширені багаточленні синонімічні ряди з відношенням абсолютної синонімії між компонентами. Воно простежується у невеликих за обсягом синонімічних рядах, здебільшого тричленних, рідко чотири-, п’ятичленних: *братанка* - *братана* - *сыновица*, *свєкруха* - *свєкровь* - *свєкрова* - *свєкра*, *наследница* - *наследовница* - *сукцесорка* - *дєдичка* - *отчичка*, пор.: Никто не может *братанку* свою...въ жену себѣ пояти (ІСТ, 133), *братанне*, моей Лучиной Черневской (ССУМ, 3, 52), *взѧ(л)*...в опѣку *сыновицѣ* своєѣ (АСО, 62), *свєкруха*, *свєкровь*, *свєкра* (СС, 155), *рекла ей* (Руфій) *свєкрова* (К.ІСТ), *Правовѣрна* святых отець ученія *наслѣдница* (К.ССУМ), *Нероздѣльною*...его была *наслѣдовницею* (К.ІСТ), *яко вла(ст)ная дєдичка* *вырекаю* (ВГ, 120), *яко...су(к)цесоркою* *добрь...ме(с)та* *Лещина* (ККПС, 181).

У більшості багатослівних рядів абсолютних синонімів знаходить свій вияв функціонально-стилістичні відмінності між компонентами. Так, у зазначених синонімічних рядах номінації *братанка*, *свєкруха*, *свєкрова*, *свєкра*, *сукцесорка*,

дедичка, отчичка вживаються у розмовному мовленні, а інші назви відносяться до книжного стилю. Номінації синонімічних рядів вказаного типу можуть розрізнятися ще за походженням. Напр., у останньому ряді слова *наследница, наследовница, отчичка* питомо українські, назва *дедичка* походить з польської мови [9, 853], а слово *сукцесорка* утворене від латинської основи *сукцесор*[10, 893].

Основну частину багаточленних синонімічних рядів жіночих назв становлять ті, які сформовані одночасно з тотожних і близьких за значенням слів: *спѣвачка- спѣвалница - псаломница* “жінка, яка грає на цитрі” [6, 492], *небожка - небожчица - небожчка - небожчичка, продавница - перекупка - прекупница* “перекупка” - *порфиروпродавница - вѣнцепродавница*, пор.: ляменты...спевали...спевачки (К.ІСТ), psaltria, *спѣва(л)ница, псало(м)ница* (ЛСК, 336); за живота свекрови моеѣ *небожъки* (К.ІСТ), по зе(с)тю...*небожъчицѣ* с того свѣта (ЛРК, 35), ω(с)та(т)неє воли...*небо(ж)чки* ωлены (ДМВН, 217), столарѣа того нашего и *небо(с)чи(ч)ки* панею Ивановою Зѣнкови(ч)ки (К.ССУМ); не затворени убо бѣша купцем *продавница* (К.ССУМ), ωтдала гівановаѣ *перекупка* зол (К.ССУМ), *прекупница*. Venditrix. Сира: ае (ЛСК, 492), Апсль Павелъ Крстиль ввесь домъ Лидїи, *порфиропродалници* (К.ССУМ), stephanopolis, *вѣнцепродавница* (ЛСК, 379).

За характером зв'язаності компонентів багатослівні ряди з повними і частковими синонімами являють собою синонімічні гнізда. У їх межах виділяються опорні слова, з якими зближуються за значенням семантично складніші номінації, займаючи у синонімічному гнізді відповідні місця. Так, у зазначених синонімічних рядах домінантами виступають слова *спѣвачка* і *спѣвалница*, з якими співвідноситься слово *псаломница* з семою “гра на цитрі”; *небожка* і *небожчица*, з якими поєднуються здрібніло-пестливі слова *небожчка* і *небожчичка*; *продавница*, з яким зближуються слова *перекупка, прекупница* з семою “перекупування”, *порфиропродалница* з семою “продавання порфіри”, *вѣнцепродавница* з семою “продавання вінків”. Крім

того у таких синонімічних рядах можуть мати місце функціонально-стилістичні відмінності між компонентами. Так, слова *співалниця*, *псаломниця*, *небожчица*, *продавниця*, *прекупниця*, *порфіропродалниця*, *в'нцєпродавниця* вживаються у книжному стилі, а інші слова побутують у розмовному мовленні. Номінації деяких синонімічних рядів розрізняються ще за походженням. Напр., у першому ряді слова *співачка* і *співалниця* питома українські, а назва *псаломниця* мотивується грецьким словом *псаломник* [8, IV, 372].

Складніші семантичні відношення існують у багаточленних рядах, які утворюються з моносемантичних і полісемантичних номінацій. Це стосується різних за обсягом багатослівних синонімічних рядів: *игуменія* - *игуменка* - *госпожа*, *наречена* - *невеста* - *обручниця* - *дівчина* - *обраниця* - *облюбениця*, *жениця* - *женицизна* - *невѣста* - *жоночка* - *жонка* - *бѣложонка* - *бѣлоглова* – *баба* тощо, пор.: *Игуменія* монастиря паненского (К.ІСТ), *именемъ...игуменки* монастыря Пинского (АЮЗР, II, 87), *госпожа* Паисия монастира нашего (ІСТ, 589); мене обрав собі за *наречену* (ПЦМС, УЛ II, 88), жениху *невѣсту*, як цвѣт в терни рожаний (К.ССУМ), дал перстень злат *обручници* своєї (К.ІСТ), Свашки гарненько *дівчину* вмовляють (К.ССУМ), нема нікого кращого, нікого гіднішого за його *обраницю* (К.ІСТ), за волею родичовъ своїхъ в(ъ)заль собѣ Василису за *облюбенницу* (КРІГ, 265); Оеодора была *жениця* своекорыстная (К.ССУМ), Лѣпшій респектъ Божій на *женицизну* (ІСТ, 918), Нехай бы *бѣложонки*...убералися в козакинки (ІСТ, 171), Имя той было *бѣгловуй* Порфирия (К.ІСТ), 231б), допомагаль...туй *жонцы*, которая его потварила (АЮЗР, I, 199), И и(н)ши(х) *невѣсть* тожь много признало (ЛРК, 38), выдали(х)мо на стравѣ тѣй же *бабѣ* г~ золотыи (ССУМ, 2, 3), на улицу вихожає, до *жоночек* промовляє (ВК, УП II, 376).

У багаточленних рядах з однозначними і багатозначними фемінітивами встановлюються такі лексико-семантичні відношення між компонентами, які існують в синонімічних парах з однозначними та багатозначними словами. Полісемантичні фемінітиви багатослівних рядів синонімізуються з іншими

компонентами одним значенням (прямим або вторинним) чи кількома. Напр., у ряді *игуменія - игуменка - госпожа* полісемантичним є слово *госпожа*, яке синонімізується вторинним значенням “настоятельница жіночого монастиря” з однозначними словами *игуменія, игуменка*. До великих за обсягом багаточленних рядів може входити кілька полісемантичних номінацій. Так, у ряді *наречена - невеста - обручниця - дівчина - обраниця - облюбениця* полісемантичними є слова *невеста, дівчина* і *облюбениця*, які синонімізуються вторинним значенням “наречена” з моносемантичними номінаціями *обручниця, обраниця, наречена*. Багатозначні назви, які входять до синонімічного ряду відзначаються неоднаковими особливостями синонімізації. Напр., у ряді *женщина - женцизна - невѣста - жоночка - жонка - бѣложонка - бѣлоглова - баба* полісемантичні назви *невѣста* і *жонка* синонімізуються прямим значенням “взагалі жінка”, а слово *баба* – вторинним значенням “взагалі жінка” з моносемантичними номінаціями *женщина, женцизна, жоночка, бѣложонка, бѣлоглова*. У багаточленних рядах з однозначними і багатозначними словами простежуються і функціонально-стилістичні відмінності між компонентами. Так, у зазначених рядах слова *игуменка, наречена, жоночка, жонка, бѣложонка, бѣлоглова, баба* розмовні, а інші слова належать до книжного стилю. Компоненти деяких рядів розрізняються ще за походженням. Напр., у синонімічному ряді *игуменія - игуменка - госпожа* слово *игуменія* походить з грецької мови, назва *игуменка* мотивується грецькою основою *игумен* [7, II, 117], а слово *госпожа* питомо українське.

Аналіз синонімічних зв'язків між особовими фемінітивами засвідчує значне поширення явища синонімії серед жіночих особових номінацій староукраїнської мови XVI-XVIIст. Воно відображається у різночленних синонімічних рядах з відношеннями часткової та повної синонімії між фемінітивами. У рядах з частковими синонімами визначальну роль відіграє значеннева відмінність між компонентами. Для рядів з абсолютними

синонімами характерне лише розрізнення слів за функціонально-стилістичними ознаками, походженням.

Список використаної літератури

1. Лингвистический энциклопедический словарь / Главн. ред. В.Н.Ярцева.– М.: Сов. энциклопедия, 1990.– 685с.
2. Грещук В.В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 206с.
3. Ковалик І.І. Питання словотворчої омонімії і синонімії у сфері іменників слов'янських мов // Питання слов'язознавства. – Львів, 1962. – С. 5-26.
4. Балли Ш. Французская стилистика. – М.: Из-во иностранной литературы, 1961. – 394с.
5. Словник української мови XVI – I пол. XVII ст. – Львів, 1994. – Вип. 1. – 152с.; 1994. – Вип. 2. – 152с.; 1996. – Вип. 3. – 252с.; 1997. – Вип. 4. – 260с.; 1998. – Вип. 5. – 258с.; 1999. – Вип. 6. – 256с.
6. Кобилянський Ю. Латинсько-український словар. – Відень: В-во шкільних книжок, 1912. – 660с.
7. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. – М.: Прогрес. – 1964. – Т. I. – 573с.; 1967. – Т. II. – 671с.; 1971. – Т. III. – 827с.; 1973. – Т. VI. – 852с.
8. Słownik łacinsko-polski pod redakcją Mariana Plezi. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe. – 1959. – Т. I. – 827с.; 1962. – Т. II. – 744с.; 1969. – Т. III. – 751с.; 1974. – Т. IV. – 583с.; 1979. – Т. V. – 673с.
9. Историчний словник українського язика / Під ред. Є.Тимченка. – Харків – Київ: Державне вид-во України, 1930-1932. – Т. I. – 947с.
10. Mały słownik języka polskiego. Redakcja tomu: Elżbieta Sobol. – Warszawa: W-wo. naukowe PWN, 1995.– 1181s.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

АрхЮЗР	Архивъ Юго-Западной Россіи, изданный временною комиссією для разбора древнихъ актовъ.– К. – Ч. I. – Т. I; Ч. 6. – Т. I; Ч. – 8. – Т. III.
АСО	Акти села Одрехови / Відп. ред. Л.Л. Гумецька. – К.: Наук. думка, 1970. – 260с.
AS	Archiwum XX. Sanguszkow w Slawucie.- Lwow, 1910. – Т. VI.
АЮЗР	Акты, относящиеся къ истории Южной и Западной Россіи, собранные и изданные Археографическою комиссією.- Санктпетербургъ, 1863. – Т. I; 1865. – Т. II.
ВГ	Волинські грамоти XVI ст./ Відп. ред. В.В. Німчук. – К.: Наук. думка, 1995. – 245с.
ВК, УП II	Вірші – пісні із співаників. Із записів Кондрацького // Українська поезія. Середина XVIIст. – К.: Наук. думка, 1992.– С. 370-382.
ВЧ, УП II	Вірші-пісні із співаників. Із рукописного збірника бібліотеки Музею Чарторийських Там само.– С. 349-367.
ДМВН	Ділова мова Волині і Наддніпрянщини XVII ст. / Підг. до вид. В.В.Німчук та ін. – К.: Наук. думка, 1981. – 316с.
ICT	Историчний словник українського язика / Під ред. Є.Тимченка.- К.-Х., 1930-1932.– Т. I. – 947с.
К. ICT	Картотека до Историчного словника українського язика Є. Тимченка. Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. – Львів.
ККПС	Книга Київського підкоморського суду (1584-1644) / Відп. ред. В.В.Німчук. – К.: Наук. думка, 1991. – 344с.
КРІГ	Ключ розуміння. Іоаникій Галятовський / Підгот. до вид. І.П.Чепіга. – К.: Наук. думка, 1985.
К.ССУМ.	Картотека до Словника української мови XVI-I пол. XVII ст. Інститут українознавства ім.І.Крип'якевича НАН України. – Львів.
ЛРК	Лохвицька ратушна книга II пол. XVII ст./ Відп. ред. І.П.Чепіга.– К.: Наук. думка, 1986.– 220с.
ЛСК	Лексикони Є.Славинецького та А.Корецького-Сатановського / Підгот. до вид. В.В. Німчук.- К.: Наук. думка, 1973. – 540с.
ПЦМС, УЛ II	ΘΡΗΝΟΣ, тобто Плач єдиної святої вселенської апостольської східної церкви... Мелетій Смотрицький // Українська література XVII ст. – К.: Наук. думка, 1987. – С.67-92.
СС	Зизаній Л. Лексис. Синоніма славеноросская. – К.: Наук. думка, 1964. – С.93-172.
ССУМ.	Словник української мови XVI – I пол. XVII ст. – Львів, 1994.– Вип. 1.– 152с.; 1994.– Вип. 2.– 152с.; 1996.– Вип. 3.– 252с.; 1997.– Вип. 4.– 260с.; 1998.– Вип. 5.– 258с.; 1999.– Вип. 6.– 256с.

Див. : **Брус М. П.** Синонімія загальних жіночих особових номінацій староукраїнської мови XVI – XVII ст. / М. П. Брус // Ономастика і апелятиви : Збірник наукових праць ; [за ред. проф. В. О. Горпинича]. – Дніпропетровськ : ДДУ, 2000. – Вип. 11. – С. 28–37.